

καὶ τῆς κληρονομικότητος: Μεταβολὴ καὶ συντήρησις. Συνυπάρχουν καὶ συγκυβεροῦν.

Φίλε Συνάδελφε, μοῦ δίδει πρὸς τοῖς ἄλλοις ἢ σημερινῇ δεξιῶσις τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναφέρω καὶ νὰ χαιρετίσω ὡς αἴσιον γεγονός, τὴν παρατηρουμένην ἀπὸ τινος παρ' ἡμῶν καὶ ὀσημέραι πληθυνομένην κίνησιν νεαρῶν καλλιτεχνῶν ζωγράφων καὶ τῶν δύο φύλων ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς μας ἐδῶ ἢ προερχομένων ἀπὸ χώρας, ὅπου ἀνθοῦν αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι κίνησιν δι' ἐκθέσεων καὶ συνθέσεων ἀξίων προσοχῆς· προμηνύματα ὅτι προχωροῦμεν εἰς τὸν δρόμον τίς οἶδεν ὁποίας ἀναγεννήσεως! Καθὼς τὸ αἰσθανόμεθα καὶ εἰς ἄλλους πνευματικούς κύκλους. Καὶ διακρίνονται ἐν μέσῳ τούτων καὶ προσωπικότητες κυριαρχοῦσαι εἰς τὴν Τέχνην. Τὸ θέμα τῶν σημερινῶν εὐχαριστηρίων σας στρέφεται, ὡς ὁ τίτλος του δεικνύει, περὶ τὸν Νικηφόρον Λύτραν. Μεταξὺ τῶν κορυφαίων μας παλαιῶν, μεταξὺ τοῦ Γύζη, τοῦ Βολωνάκη καὶ ἐκείνου τὸν ὁποῖον εὐτυχοῦμεν συμπεριλαμβάνοντες μεταξὺ τῶν συναδέλφων, τοῦ Ἰακωβίδη, ὁ Λύτρας εἶναι ὁ παλαιότατος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔργα του ὀλιγώτερον νέα καὶ μὲ τὴν ἔμπνευσιν γνησίως ἑλληνικά, καθὼς τοῦλάχιστον τὰ χαρακτηρισίζουσιν ὅσοι τὸν γνωρίζουσιν καὶ τὸν συμπαθοῦν.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ

Ε. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπὶ τῇ εἰσοδοῇ μου εἰς τὸ σεμνὸν τοῦτο Τέμενος τῆς Ἐπιστήμης τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, αἰσθάνομαι τὸ καθήκον νὰ ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν ἐγγνωμοσύνην μου πρὸς τοὺς σεβαστοὺς συναδέλφους, διότι δις μὲ ἐτίμησαν, διὰ τῆς πρὸ τετραετίας ἀπονομῆς τοῦ Ἔθν. Ἀριστείου τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν καὶ ἤδη διὰ τῆς ἐκλογῆς μου ὡς προσέδρου μέλους τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπίσης ἐκφράζω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας ἐπικυρώσαντα τὴν ἐκλογὴν μου καὶ πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας, ὅστις εὐμενῶς ἐμνήσθη τῆς καλλιτεχνικῆς ἐργασίας μου.

Μολονότι δὲν χειρίζομαι τὸν κάλαμον ἀλλὰ τὸν χρωστίηρα, ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον νὰ σᾶς ἀπασχολήσω ἐπ' ὀλίγον, διὰ ν' ἀποτίσω φόρον εὐλαβοῦς μνήμης ἐν τῇ ιδιότητί μου ὡς ζωγράφου πρὸς ἓνα τῶν ἐπιφανεστάτων ἐκπροσώπων τῆς νεοελληνικῆς τέχνης, πρὸς ἐκλιπόντα Διδάσκαλον, εἰς ὃν πολλὰ ὀφείλει ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος, τὸν Νικηφόρον Αὐτραν. Τέσσαρες εἶναι οἱ πρωτοπόροι τῆς Ἑλληνικῆς Ζωγραφικῆς. Ὁ Νικηφόρος Αὐτρας, ὁ δέκα ἔτη νεώτερος Νικόλαος Γύζης, ὁ θαλασσογράφος Κωνσταντῖνος Βολωνάκης καὶ ὁ συμπάρεδρος καὶ προῶτος Ἀκαδημαϊκὸς καλλιτέχνης κ. Γεώργιος Ἰακωβίδης, ὁ τιμῶν καὶ συνεχίζων διὰ τῆς ὑπερόχου δημοουργικῆς ἐργασίας του τὰς παραδόσεις τῆς γνησίας Ἀκαδημαϊκῆς τέχνης. Διὰ τὸν Νικηφόρον Αὐτραν προσήκει νὰ γίνῃ ἰδιαίτερα μνεία, διότι ὑπῆρξεν ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἀναγεννηθείσης ἐν Ἑλλάδι τέχνης, ὅχι μόνον διὰ τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα παρήγαγε, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μακροῦς καὶ ἀκαμάτου διδασκαλίας του. Τὰς δύο αὐτὰς ἀπόψεις τῆς σταδιοδρομίας του θὰ προσπαθῆσω ἀμυδρῶς νὰ σκιαγραφήσω.

Ὁ Αὐτρας, ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1832 εἰς τὴν νῆσον, ἣτις ἀνέδειξε τοὺς σπουδαιότερους καλλιτέχνας, τὴν Τήνον, υἱὸς μαρμαρογλύπτου, ἐσπούδασε εἰς τὸ ἐνταῦθα Πολυτεχνεῖον, μεθ' ὃ μετέβη ὡς ὑπότροφος τοῦ ἐν Τήνῳ Ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας τῇ ὑποδείξει τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Ὁθωνος εἰς Μόναχον. Συνεπλήρωσε ἐκεῖ τὰς σπουδὰς του ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Πιλότι καὶ κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα μονίμως ἐγκατεστάθη ἀφοσιωθεὶς μετὰ μοναδικοῦ ζήλου εἰς τὴν τέχνην. Ὁ Αὐτρας ὑπῆρξεν ὡς καλλιτέχνης πρὸ παντὸς Ἑλλήν' χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ Εὐρωπαϊκὰς σχολὰς ἢ νὰ ἐλκυσθῇ ἀπὸ ξένα θέματα, ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς Ἑλλάδος. Ἐμελέτησε τὴν ἱστορίαν μας τὴν τόσῳ πλουσίαν εἰς θέματα καὶ ἐφιλοτέχνησε τὸν Ἀπαρχονισμόν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', τὴν Πυρπόλησιν τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ Κανάρη, τὴν Ἑλένην Ἀνανειπονώμου κατὰ τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη ἐπεισόδιον, τὸν ἐνταφιασμόν τοῦ Πολυνείκους, τὴν Πηγελόπην. Εὐρύτερον εἶναι τὸ ἔργον του τὸ ἀναφερόμενον εἰς τύπους χαρακτηριστικoὺς καὶ εἰς ἔθιμα νησιωτικά, εἰς σκηνὰς τῆς καθ' ἡμέραν

ζωῆς, ἢ εἰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις. Τὰ Κάλαντα, ὁ Ὁρθρος, ὁ Ἀγιασμός τοῦ πλοίου, Γιὰ τὴ μάσσα, ἢ Μελλόνυμφος, τὰ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου, Μετὰ τὴν πανήγυριν, τὸ Ψαριανὸ μοιρολόγι, τὸ Διβάνισμα, ἢ Ὁρφανή, ἢ Πειρατία, ἢ Κλεμμένη, τὸ Φίλημα, ἢ Δουομένη. Ὁ καλλιτέχνης ἐμελέτησε ἀλλὰ καὶ ἠγάπησε τὴν λαϊκὴν ψυχὴν, ἔλαβεν ἐκεῖθεν κατὰ προτίμησιν τὰ πρότυπά του καὶ ἐδημιούργησεν ἔργα γνησίως Ἑλληνικά, ἀναπαρέστησε ἕνα κόσμον παλλόμενον ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις. Εἰς τοὺς πίνακάς του ὁ Αὐτρας ἐμφανίζεται ἀκριβῆς εἰς τὸ σχέδιον, ἁρμονικὸς εἰς τὸν χρωματισμόν, λεπτὸς εἰς τὴν ἔκφρασιν, δυνατὸς εἰς τὴν σύνθεσιν, ὁ «τεχνίτης», ὅστις ἀποδίδει κατ' ἴδιον τρόπον ὅ,τι ἡ καλλιτεχνικὴ του ψυχὴ αἰσθάνεται, ὅπου βαθύτερον εἰσδύει τὸ καλλιτεχνικὸν του βλέμμα. Εἰς τὴν τέχνην του δὲν ὑπάρχει ἡ ψυχρὰ ἀντιγραφή τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ αἰσθητικὴ ἀντίληψις τῆς ἐννοίας μιᾶς ἀπεικονίσεως. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν συνθέσεων καὶ εἰς τὰς προσωπογραφίας διεκρίθη, ὧν κυριώτεραι εἶναι τοῦ Ὁθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας, τοῦ Σκαλιστήρη, τοῦ Καντανζόγλου, τοῦ Ρενιέρη, τοῦ Δογοθέτου, τοῦ Ζωσιμᾶ. Ὁ Αὐτρας ἐτιμήθη διὰ βραβείων καὶ μεταλλίων διεθνῶν ἐκθέσεων, ἀλλὰ τὸ ἀνώτερον βραβεῖον καὶ ὁ μεγαλύτερος ἔπαινος πρέπει νὰ ἀπονεμηθῇ εἰς τὸν Αὐτραν, διότι δὲν ἠθέλησε ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος του ἔμεινεν ἐδῶ, μολοντοῦ τὸ καλλιτεχνικὸν περιβάλλον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦτο κατάλληλον διὰ σπουδὰς ἢ δι' ἰκανοποιητικὸν στάδιον ἢ ὕλικὴν ἐνίσχυσιν. Δὲν ἐπεζήτησε τὴν δόξαν, ἀλλὰ φύσει μετριόφρων ἠσθάνετο ὡς μόνην ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς του νὰ μοιράζῃ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας—καὶ εἰργάζετο πολὺ—μεταξὺ τῆς δημιουργίας καλλιτεχνικῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἐν ἣ ἔδίδαξεν ἐπὶ 37 ἔτη, ἀναδειχθεὶς διδάσκαλος ὄλων σχεδὸν τῶν μετέπειτα διακριθέντων ζωγράφων. Ὡς διδάσκαλος ἦτο στοργικὸς πρὸς τοὺς μαθητάς του, προσπαθῶν νὰ τοὺς μνήσῃ εἰς τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης διὰ τοῦ ἀπλουστεροῦ τρόπου. Καὶ ὁ καλλιτέχνης, ὅστις κατηνάλωσε ὄλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς τέχνης καὶ μόνον αὐτῆς, ἀπέθανε θῦμα αὐτῆς καὶ πένης, ἀφήσας εἰς τοὺς υἱούς του ὡς μόνην κληρονομίαν αὐτῶν τὴν τέχνην, εἰς ἣν τοὺς ἐχειρωγώγησεν. Ἐκ τούτων ὁ Νικόλαος Αὐτρας, ὁ ἀλησμόνητος συνάδελφός μου, εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ μὴ ἐπιζήσῃ

θανὸν ἐν τῇ ἀνθήσει τῆς καλλιτεχνικῆς του δράσεως. Τοιούτου καλλιτέχρου, οἷος ὁ Νικηφόρος Λύτρας, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀνεπιτήδευτος καὶ εἰλικρινῆς καὶ ἀγνὸς εἰκονογράφος τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἔργα πρέπει νὰ κοσμήσουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα τὴν Ἐθνικὴν Πανακοθήκην, ἣ ὁποία ἀτυχῶς μόνον δύο πίνακας ἔχει, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἡμιτελής, ὁ δὲ ἄλλος δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ μέγα ἔργον του. Τὸ Κράτος ἄς ἔλθῃ ἀρωγόν, ἵνα διασωθῇ ἐκεῖ ἀδρότερον ἢ ἐξαιρετικῇ τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τῆς τέχνης φρυσιογνωμία.
